

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

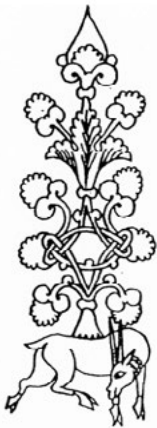

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa
XXIV. évfolyam 246. szám
2020. március–április

Tisztelt Olvasóink!

A kijárási korlátozás szellemében a Fővárosi Örmény Klub határozatlan ideig
NEM KERÜL MEGRENDEZÉSRE!

Kérjük, mindenki maradjon otthon és tegyen meg mindent az egészsége érdekében!
Reméljük, hamarosan újra személyesen is találkozhatunk!

Örmény triszagion 2.

„Szent Isten, szent és erős, szent és halhatatlan, aki érettünk meg-
testesültél, irgalmazz nekünk!”

Ezt éneklik az örmény liturgiában újévkor és Gyümölcsoltó Boldog-
asszony (március 25.) ünnepén, mivel Jézus emberré lett: az emberi
közösség tagja és Mária gyermeke.

És Jézus nem marad tétlen, erre figyelmeztet a nagyböjt is ennek
következtében:

„...aki érettünk megfeszítettél...”

S a nagyböjt napjain kívül ezt idézzük fel a Szent Kereszt ünnepein is.

dr. Sasvári László

Fabók Dávid

A legkülönösebb Húsvét

A Nagyböjt arra való, hogy Hamvazószerdával kezdődően, amikor szembenézünk mulandóságunkkal, lezárjuk az újévi, farsangi időszakot, a vidámság idejét, befelé kezdünk figyelni, rendezzük kicsit, vagy nagyon belső dolgainkat. De ezt mindig úgy tegyük, hogy valahol, negyven napnyi távolságban ott lebegjen előttünk a jel, melyben megváltottak vagyunk, a kereszt, mely bár durva kízóeszköz, de egyben a feltámadás reményét is felmutatja számunkra, minden élethelyzetben.

Milyen érdekes ez a negyven napnyi böjt. Hasonlít a karantén szavunk vélt eredetére, a „quaranti giorni”-ra, a negyven napos elszigetelésre, mellyel a középkorban a járványokat, betegségeket leküzdeni, túlélni akarták. Azért írom a vélt eredetet, mert mostani lapszámunkban erről az eredetről is szó van, egy számunkra, örmény gyökerűek számára talán közelebb álló történeti összefüggésben, még akkor is, ha egyik eredet verzió sem könnyed és vidám.

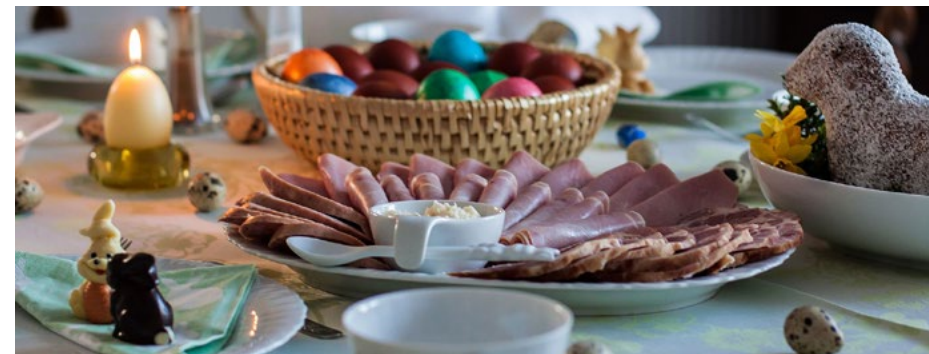
Az ideai Nagyböjt jó részét és különösen a végét már komoly elszigeteltségben éljük meg, amely elszigeteltség valóban befelé fordíthatott bennünket. Nemcsak a szó rossz, depresszióra hajlamosító értelmében, hanem úgy is, hogy jelenlegi helyzetünk, eddigi életünk, lehetőségeink és az ezutáni várakozásaink átgondolásával, a róla való elmélkedéssel felhívhatta figyelmünket arra, hogy vajon eléggé értékeljük-e mindazt a jót és lehetőséget, ami általában körülvesz bennünket. Értékeljük-e magunkat, a magunkra fordított időt, családjainkat, mindenféle társas kapcsolatainkat.

Ez, a sokszor nem könnyű magunkba nézés, befelé fordulás egyfajta együtt

szenvedés is lehetett a Nagyheti eseményekkel, Krisztussal. Persze mi ez a szenvedés ahhoz képest, mondhatjuk. De a szereteteinktől való elzárttság, a szabadságunk részleges elvesztésének, az esetleges gyásznak a fájdalma, a félelem, aggodalom bilincsként szorító érzése megtettesítette, számunkra azt a szenvédést, mely ugyan csak rész lehet Jézus szenvedésében, de mégis együtt szenvédővé tett bennünket.

Hordozhat-e vajon ez a helyzet, hordozhatnak-e ezek a nehézségek magukban lehetőséget? Lehetőséget arra, hogy innentől kezdve kicsit, vagy nagyon máshogy csináljuk, máshogy éljük az életünket, máshogy tekintünk, értékeljük másokat, elsősorban a hozzánk legközelebb állókat, de mindenkit, aki körülvesz bennünket? Alkalmasak vagyunk-e erre a fajta tanulásra? Talán erre ad lehetőséget mindaz, amin most és az elkövetkező hetekben-hónapokban átmegyünk.

Felfedezünk-e lehetőségeket a saját életünkben, és közösségeinkben? Szükségünk van ezekre az észrevett és jól használt lehetőségekre. A Húsvét titkát, a feltámadást jól kell használjuk. Ha kö-

zösségünkre, a magyarörményekre vetítjük ennek az időszaknak és a jövőnek a lehetőségeit, akkor azt látjuk, hogy a most megújult rendszerben és az új, az eddigiektől merőben eltérő együttműködéseinkben minden eddiginél nagyobb lehetőség áll rendelkezésünkre, hogy *Wass Albert* gondolatával élve, mindazt beépítsük a múltból a jövőndőbe, amit abból tovább vinni érdemes. Ez feladat, de egyben valódi lehetőség, ahogyan arról *Dr. Issekutz Ákos* is ír lapszámunkban.

Előttünk áll a saját Intézmény alapítása, összefoglalása, szervezett formába rendezése mindannak a rengeteg tudásnak, anyagnak, dokumentumnak, amely az elmúlt 25 évben felgyűlt és ez az átgondolt rendszerezés segít az elkövetkező feladatok, lehetőségek felmutatásában, kijelölésében. Van még mit tennünk, vannak még rejtett tartalékaink. Elsősorban és leginkább örmény gyökerű családjainkban, melyek történetének mind teljesebb feltérképezése, feldolgozása, dokumentálása előttünk áll. Ehhez adott nagy lökést például Heim Pál előadása a klubban, a családfakutatásról, melyről szintén ebben a számban olvashatunk.

De végül térjünk vissza a Húsvét lényegéhez, a feltámadáshoz. Amikor az asszonyok visszafutnak a sírtól a tanítványokhoz azzal a hírrel, hogy az Úr teste

nincsen ott, két tanítvány kezd el azonnal rohanni, róluk emlékezik meg részletesen az evangélium. Péter és János. Péter, az „öreg”, a maga összes nyűgével, bajával, nehézségével és árulásával valamint János a tizenéves fiatal, a maga erejével, dinamizmusával. Természetes, hogy ő ér oda előbb. De megvárja az „öreget”, mert szüksége van a megfontoltságra, a tapasztalatra és együtt mennek be a sírba, meggyőződni arról, amit szívük mélyén tudnak, de emberségük tapasztalni is akar, hogy Krisztus nincs ott, hiszen feltámadt, hiszen megmondta. És bár arról részletesen nem szól az írás, de minden bizonnyal mögöttük futott a többi tanítvány is és talán az asszonyok is újra vissza az üres sírhoz, hogy EGYÜTT éljék meg a feltámadásra rácsodálkozás nagyszerűségét és az ebből fakadó erőt, hogy aztán mindannyian életükkel megfelelhessenek az így kapott lehetőségeknek és az előttük álló új és még ismeretlen, ezért talán néha ijesztő feladatoknak.

Az ideai Húsvét különleges volta tehát ne csak a nehézségekben, hanem a lehetőségekben, és a lehetőségek közös, együttes kimunkálásában is adjon nekünk erőt, mutassa meg mindazt a jót, amely előre visz mindannyiunkat a továbbiakban egyénileg és közösségekben egyaránt.

Aldott Húsvétot mindenkinek!

Örmény farsang

Örmény zene, fergeteges buli sok tánccal, georgiai marhaétel és nem utolsó sorban tisztelgés a magyar irodalom előtt, örmény nyelven megjelent irodalmi fordítással – ez jellemezte az immár 6. alkalommal megrendezett fővárosi örmény farsangi bált.

Az esemény díszvendége a Balassi Bálint-émlékkard irodalmi díjat alapító *Molnár Pál* újságíró, a Balassi Kard Művészeti Alapítvány elnöke volt, aki 2020-ban a Balassi Emlékkardot *Vahram Martirosyan* örmény műfordító, irodalmárnak adta át.

Az irodalmár *Vahram Martirosyan* immár három évtizede ültet át magyar irodalmi műveket örmény nyelvre... *Molnár Pál* kérésére két Balassi-verset fordított le művészién, amelyek már megjelentek egy rangos jereváni folyóiratban. Ezek az első Balassi-versek örményül... Az 1997-ben alapított Balassi Bálint-émlékkardot most XXIV. alkalommal adták át... A szabályokat kezdettől a bonyhádi *Fazekas József* kovácsolja.

A lélekemelő beszélgetés után ismét örmény dallamok, majd fergeteges humorú színelőadás várta a közönséget; ezután

autentikus georgiai chashushuli, agyagedényben főtt marhaétel került terítékre. A bált jelmezverseny, majd retró buli zárta.

Megjelent: www.fovarosiormeny.hu

(Szerkesztői megjegyzés: *Vahram Martirosyan* 2004-ben fordította le *Pilinszky János: Tilos csillagon Válogatott művei* c. verseskötetét, amelynek megjelentetéséhez a Fővárosi Örmény Önkormányzat (elnök: *dr. Issekutz Sarolta*), az Országos Örmény Önkormányzat és a Magyar Könyv Alapítvány nyújtott támogatást. A könyv megjelenését 2005 májusában Jerevánban ünnepelte meg a fordítóval együtt a Fővárosi Örmény Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület képviselőiből álló delegáció, valamint az általuk rendezett ünnepség meghívottjai.)

A farsangi jelmezverseny résztvevői

Balogh Jenő

Fővárosi Örmény Klub 2020 február

E klubdelután témája iránt nagy volt az érdeklődés. Bebizonyosodott, hogy a családfakutatás, a gyökerek keresése megmozgatta az emberek fantáziáját. Heim Pál mutatta be hobbiját, a családi adatok digitális gyűjtését és dokumentálását.

Talán emlékeznek kedves olvasóink, hogy közel 20 évvel ezelőtt a Klub vendége volt *Vissy Zsuzsanna* levéltáros, aki akkor még azt javasolta, hogy vegyünk egy nagy barna csomagolópapírt, fektessük a padlóra és kezdjük el rajzolni. Középen felül írjuk oda déd/ük/nagyapánk nevét, majd lefelé haladva rajzoljunk dobozokat.

Mint az előadásból kiderült, ma már nem szükséges csomagolópapír, megváltozott a világ, különösen a technika vonatkozásában sokat segít a számítógép. Heim Pál előadása az alábbiakról szólt:

- Hogyan készítsük el családfánkat „végtelen csomagolópapíron” a számítógép segítségével? Ilyenkor előre nem tudjuk hány szint van, hány ág van egy-egy szinten, egy-egy ágon hány levél van, és azt sem tudjuk, hogy egy-egy levélen milyen nagyságú szöveget kívánunk megjeleníteni, valamint hány fényképet találtunk. Kutatásaink során mindig találunk új ágacskákat, leveleket, amit utólag kell beilleszteni. Több ilyen családfakészítő program létezik a világban, Heim Pál a BK (Brother's Keeper) ingyenes genealógiai szoftvert ajánlotta nekünk, amellyel saját családfáján kívül a fél örménységet feldolgozta már és nagy gyakorta van a használatában.
- A családfa dokumentáló szoftverek nem mentesítik használóikat a kutatás feladata alól, tehát az adatokat meg kell keresni a levéltárakban, a családi fió-

kokban, az anyakönyvekben. E szoftverek csak a felkutatott adatok jól elemezhető dokumentálásában segítenek.

- Dokumentálást sokan végeznek, közülük többen szervezetter, mint pl. a MACSE (Magyar Családtörténet Kutató Egyesület). Az egyesület honlapjáról elérhető adatbázisokban nagyon sok személyt feldolgoztak már, érdemes ott is kutakodni, amikor a saját családfánkat kívánjuk összeállítani.
- A világon ma már nagyon sokan végeznek/tek/ dokumentáció mentést (pl. anyakönyvi dokumentációk celluloid mikrofilmre mentését) és digitális adathordozóra rögzítését. E feldolgozások során általában nem csak egy-egy család vagy személy adatait rögzítik, hanem komplett anyakönyveket rögzítenek. A keresés mégis egyszerűbb, mert nem kell elmenni a szülőváros plébániájára és ott lapozgatni, hanem az adattárakban kell virtuálisan lapozgatni. Ilyen rendszer a FAMILY SEARCH családfa és genealógiai archívum, amelynek vannak ingyenes szolgáltatásai is.
- *Heim Pál* felajánlotta segítségét a botladozó számítógéphasználóknak, ezért a kezdeti nehézségek ne vegyék el senki kedvét attól, hogy belevágjon a családfa készítésbe.

Az est felejthetetlen élménye *Hegedüs Valér* zongoraművész játéka volt, kiegészítve prózával és verssel.

Kátainé Szilvai Ingrid

Vesztegzár Karantinban

Az emberi társadalmak járványok idején minden időben elkülönítő intézkedésekkel védekeztek. A mozgásukban, érintkezésükben korlátozott emberek, állatok, áruk elszigetelésétől is remélték a fertőzés terjedésének megállítását. Úgy tudjuk, a karantén szó a XIV. századi Quaranta giorno (40 nap - eddig tartott az elkülönítés) kifejezésből eredeztethető.

Valójában sokkal régebbi ez a szó. A szálak a Krím-félszigetre vezetnek, méghozzá a középkori Kaffa városába. Ma Feodoszija kikötő- és üdülőváros a félsziget délkeleti tengerpartján.

A várost a milétoszi görögök alapították az i.e.VI. században. 375-ben a hunok, majd felváltva magyarok, kazárok, besenyők, kunok uralták. A Bizánci Birodalom része lett. 1237-ben az Arany Horda elűzte a kunokat, és a Tatár Kánság rendezkedett be itt. 1475-től az Oszmán Birodalom kikötője és rabszolgakereskedelmi központja lett. A várost ekkor Kücsük-Isztambulnak, Kis-Isztambulnak nevezték fontossága miatt.

A XI. században a szeldzsuk-törökök, majd a XIII. században a mongol-tatárok támadásai elől a bagratida fővárosból, Aniból menekülő örmények több hullámban érkeztek a Krímbe. A befogadó közeg kulturális sokszínűségének, a csodálatos tájnak, a gazdasági lehetőségeknek köszönhetően sikerült gyökeret verniük. Egyedi, mégis szerves, meghatározó népcsoportjává váltak a helynek. A XV. század 70-es éveiben a város 70 ezer lakójából 46 ezer volt örmény. Szellemi és tárgyi alkotások sorát hagyták ránk Krímiában.

A keresztény örményeknek 40 templomuk, iskoláik, kolostoraik, bankjaik, karavánszerájai voltak a félszigeten. Virágzott a kereskedelem, kézművesség,

mezőgazdaság. 1438-ban a kaffai örmények követet küldtek a Firenzei zsinatra. A XIII. században épült Szt. Szárkisz templomot tartják az egyik legrégebbi szentélynek. A Keresztelő Szent János, a Szt. Hovhannesz és a Szt. Grigor templom Kaffa KARANTIN nevű városrészében található ma is. A védőfalak és bástyák által körülhatárolt Karantin-városnegyed az örmények lakóhelye volt. Kaffa más helyeit görögök, tatárok, törökök lakták.

Karantinba futottak be a kereskedők hajói, itt ellenőrizték járványok (pl. a nagy törökországi pestisjárvány) idején a kikötött hajókat. A szó SÖTÉT HELY-et jelent. Egy 1740-es török leírás szerint a tatár népesség elenyésző, viszont sok a „hitetlen” görög és örmény... A görögöknek ekkor 12, az örményeknek 32 templomuk volt.

1753-ban Oroszország annektálta a Krím-félszigetet, és II. Katalin cárnő ideje alatt az örmények zöme elköltözött innen. Az addig általuk lakott városrész igazi karanténná vált: továbbra is itt volt a város vesztegzára. Így lett a Krím-félszigeti Kaffa örmény negyedének neve a vesztegzár általános kifejezése világszerte. Karantin karanténná változott.

(Forrás: *Konstantin Erlikh, Oleg Gabrielján: KRÍM. ÖRMÉNYEK. Az alkotás 10 évszázada. 2006, Kijev, Energia plusz kiadó)*

dr. Issekutz Ákos

sebész, az Országos Örmény Önkormányzat alelnöke

Kiállítás megnyitó

2020. február 14-én nyílt meg *Jánosi Buslig Szanda* festő kiállítása az Örmény Kulturális és Információs Központban. A megnyitón *Akopján Nikogosz*, az Országos Örmény Önkormányzat elnöke és *dr. Issekutz Ákos* alelnök köszöntötte a megjelenteket. A kiállítást *dr. Puskás Attila*, az Erdélyi Magyarörmények Szövetségének elnöke nyitotta meg.

Jánosi Buslig Szanda festő kiállítás megnyitójára

Jómagam nem vagyok művészettörténész, így sem a kiállítás anyagáról, sem a festőről nem kívánok beszélni, bár a tájat, amelyet itt láthatunk, én is megismertem már.

Ezzel a kiállítással, szeretnénk bemutatni valamit a jövőből, egy már használt anyag újra-felhasználásával, hiszen az Országos Örmény Önkormányzatnak még

nincsenek forrásai, a lehetőségei korlátozottak.

A kiállítás anyagát a XV. kerületben a Tóth Csaba Galériában bemutatott kiállítás adja, amelyet *Nuridsány Zoltánné* és *Tóth Csaba* irányításával a XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat (az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület képviselői) valamint a XV. Kerületi Önkormányzat szervezett 2019 december 14-én.

A kiállítás témája: Erdély, Gyergyószentmiklós, a kiállító művész *János Buslig Szanda*, fiatal erdélyi festő. A kiállítást *dr. Puskás Attila* az erdélyi örmények egyik vezetője nyitotta meg. Erdély, a harmadik szereplő kifejezi az erdélyi örmény közösséget, amely sajnos komoly sérültje volt a korábbi megosztottságnak.

A kiállítás mostani helyszíne a Budapest V. Kerületi Semmelweis utca 17., az Örmény Kulturális Központ, amely az Armenia Népe Kulturális Egyesület talán legfontosabb helyszíne.

Az „újra felhasznált” tartalom, a kiállítás anyaga, valamint a forma, azaz a helyszín kifejezi azt az irányt, amelyről beszélni szeretnék és ami a közös jövőnk.

E kiállítás előkészítése, megszervezése és megnyitása egy kicsi, de igen fontos lépés az örmény közösség életében. Az örmény közösség életének előző 25 évéről több kötetnyi iromány jelent meg, elemzésekben, cikkekben, tanulmányokban, rendőrségi feljelentésekben, bírósági iratokban, stb. De ezek most mind nem fontosak, fontos, hogy beszéljünk arról a jövőről, amelyért most *Akopján Nikogosz* elnök úrral és a képviselőkkel együtt dolgozunk.

Legfontosabb céljaink

Ne legyen többé szitokszó az, hogy örmény. Az örmény szóról ne az jusson eszébe senkinek, hogy „azok mindig civakodnak, jobb távol maradni, pedig örmény őseim vannak”. Mindenki büszkén vállalhassa örmény gyökereit, és legyen büszke arra, hogy egy több ezer éves ősi kultúrával rendelkező nép leszármazottja. Legyen büszke arra, hogy nemzetiségünk a hazánknak igen sokat adott. Vissza akarjuk tehát állítani az örmény nemzetiség korábban megszerzett jó hírnevét.

Ne mondja senki, hogy az örmények az etnobiznisz miatt mondják magukat örmény nemzetiségűnek.

Az Országos Örmény Önkormányzat a jövőben csak szabályosan és törvényesen fog működni, minden kerületi és városi helyi önkormányzat működését támogatja és segíti, teljesíti azokat az elvárásokat és kötelezettségeket, amelyeket a törvény reá testál.

Elfogadjuk, hogy az örmény nemzetiség a többi nemzetiséghez hasonlóan megosztható, nyelvi, eredet és egyéb törésvonalak mentén, de olyan működésre törekszünk, amely lehetővé teszi mindenki önmegvalósítását, hagyományainak ápolását és megélését, és ezzel a sokszínűség fennmaradását, amely csak erősíti a hazai örménységet. A sokszínűség szellemében célul tűztük ki, hogy az erdélyi gyökerű örményeknek önálló kulturális központja lesz (Erdélyi Örmény Kulturális és Információs Központ), ahová megszervezzük azt a kulturális és szellemi életet, amely összefogja a magyarörményeket.

Törekszünk megszüntetni a belső súrlódásokat, lehetővé tesszük az ún. átjárhatóságot, azaz az örmény nemzetiséghez tartozók és minden, az örmény kultúra iránt érdeklődő szabadon látogathasson minden olyan rendezvényt, amely számára érdekes. Azt várjuk, hogy a jövőben minél többen bekapcsolódjanak a magyarörmények kulturális központjának programjaiba. Természetesen ez nem megy egyik napról a másikra, ehhez évek kellene, de az első lépéseket mindig meg kell tenni ahhoz, hogy valahova eljussunk.

Ez nem jelentheti azt, hogy csak külön kívánunk működni, mert nagyon sok, nagyon szép és hasznos közös rendezvényt is fogunk rendezni és közös megjelenést mutatunk idehaza és külföldön.

A jelenleg előttünk álló feladatok

- Az Országos Örmény Önkormányzat beindítása: iroda talpra állítása és beindítása, a Palatinus utcai székház belakása, pénzügyi háttér megteremtése, állami támogatások beindítása, és új működési szabályozások kidolgozása és elfogadása a törvényes működésnek megfelelően.
- A politikummal és a közössel elfogadtatni azt a szándékot és célt, hogy mostantól új időszámítás kezdődik.
- Az intézmények újragondolása, új intézmény alapítása és elfogadtatása a hivatalokkal.

A feladat és a munka, (bár jelenleg még a kezdetét sem látjuk, nemhogy a végét) igen komoly, de ha összefogunk, akkor nem esélytelen. Természetesen - minden újnak vannak ellenzői, de úgy látom, sokkal többen vannak a támogatók, így a munka sikere nem lehet kérdéses.

dr. Issekutz Ákos és Avanesián Alex a megnyitón

Meg kell köszönöm két embernek, hogy ez a lehetőség most előttünk áll. Először is anyámnak, *dr. Issekutz Saroltának*, hogy annyi sok évi keserves, de dicsőséges év után úgy döntött, hogy legnagyobb ellenfelével kezert fog. Ehhez az is kellett, hogy döntsön az EÖGYKE tavalav tavasszal, és a választások előtt felhívást intézzen a hazai örménységhez a békés egymás mellett élésről szóló *Közös Örmény Célok Nyilatkozat* elfogadására, a választásokon új szellemiséget képviselő fiatal országos jelöltek elindítására.

Másodszorban meg kell köszönöm *Avanesián Alexnek* és a jövőt változtatni kívánó támogató csapatának, köztük elsősorban *Akopján Nikogosz*nak, hogy arra, az előrevivő elhatározásra jutottak, mely szerint változni és változtatni kell, hiszen a belső harc a közösség megszűnéséhez és ellehetetlenüléséhez vezet. Nem a többi felet ellehetetlenítő többségi vezetés a megoldás, hanem stabil és együttműködő nagykoalíciót alkotni. Tudnia kell mindenkinek, hogy a nagykoalíció megkötésének első lépését *Avanesián Alex* tették meg, amikor *Akopján Nikogosz* megkeresett bennünket a további közös munkával. Köszönjük mindenkinek, aki e munkát támogatja és reméljük, ha már lesz látható gyümölcse az együttműködésünknek, akkor a most esetleg még kételkedők is csatlakozni fognak hozzánk.

A magam részéről azt vállaltam, hogy az együttműködés megteremtésében és megszervezésében tevékenykedem és dolgozom azért, hogy az erdélyi gyökerű magyarörményeknek is legyen megfelelő országos intézményrendszere, kulturális központja, média háttere és politikai elismertsége. E munkában jó partnerem *Akopján Nikogosz* elnök úr és csapata.

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Ștefan S. Gorovei

Moldvai örmények Erdélyben, Magyarországon és a nagyvilágban 2.

A moldvai Goroveiek a mai Piatra-Neamț környékéről szóródtak szét a XVII. század folyamán Bákó, Tecuci és Jászvásár környékére. Igaz ugyan, hogy ma egész Románia területén, Dobrogeától a Bánságig, sőt még külföldön is Spanyolországtól, Olaszországon át a Közép-Keletig találunk Goroveikeket, de ezek kivétel nélkül mind Moldvából vándoroltak ki. Mivel a családnak a XVI. századtól kezdve az egyik legállandóbb eleme a név (Gorovei) volt, ezért előbb e név jelentését próbáltam meg feltérképezni. A nyelvészek szerint a családnév mai alakja vagy a szláv (ukrán) gora (hegy)²⁴, vagy a szintén szláv gorobei (veréb)²⁵ szóból származik. Ha ez így van, akkor nyomban fel kell tennünk azt a kérdést, hogy miért nem találunk szláv (ukrán) nyelvterületen (a mi esetünkben, például Bukovinában vagy Máramarosban) más Gorovei családokat is? A rejtély megoldásához tehát tovább kell vizsgálnunk azokat az adatokat, melyek a név történetéről árulkodnak. Az 1760. július 28-án kelt nemesítő oklevélben (melyben László, felesége és gyermekei kaptak nemeséget) a Gorove alakot találjuk. Az 1761. október 25-én kelt és László testvérének, Kristófnak nemeséget adományozó oklevélben viszont a Gorovei alak szerepel. Szongott szerint a szóvégi -i nem

más, mint az örmény birtokos jelző.²⁶ Ez a magyarázat abból az alapfeltevésből indult ki, hogy a név alapalakja nem a Gorovei, hanem a Gorove volt, jöllehet ezt egyáltalán nem tudjuk bizonyítani, sőt a fenti diplomák is arra engednek következtetni, hogy a két nevet felváltva használták.

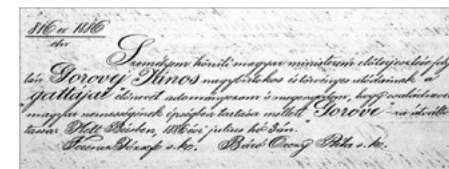
Szongott a szamosújvári anyakönyvekben kutatva azt találta, hogy 1715-ben három Hohannes nevezetű személynek is az örmény neve Ázbej volt. „Mindhármójukat tehát – írja Szongott – Jánosnak (Ázbej) hívták, ezért gúnynevekkel különböztették meg őket: az elsőnek a Gorove-t, a másodíknak a Dșokäbin-t, a harmadiknak pedig a Fășfaș-t adták. Később ezek a gúnynevek családnevekké váltak.”²⁷ Ezen előfeltevésekből az alábbi következtetést vontam le Szongott: „Az örmény [...] gorov, gorovi szó jelentése: vitéz, derék, bátor, talpraesett, erős. Ez volt az Ákoncz család örmény neve. [...] Gorove = Ázbej, Ákoncz, azaz ugyanannak a családnak különböző nevei. A Gorove-ből az örmény birtokos jelző hozzáadásával lett a Gorovej változat.”²⁸ Szongott tetszetős elmélete – azonkívül, hogy, mint már említettem abból indul ki, hogy a Gorove volt az eredeti alak – egy apró, de annál lényegesebb részletkérdést megválaszolatlanul hagy: hogyan kaphatott valaki örmény

8. kép – Gorovei Jakab sírhelye az erzsébetvárosi temetőben

környezetben román eredetű gúnynevet? Ugyanis, ahogy azt maga Szongott is írja a Dșokäbin, vagy Djokäbin gúnynev „a román jól táncol, jó táncos, „joacă bine”, színtagmából ered.”²⁹ Csak zárójelben jegyzem meg, hogy egy újabb, de teljesen megalapozatlan elmélet szerint „a moldvai Goroveiek neve az örmény Gorovi szóból ered, melynek jelentése „Gorov fia”. Erdélyben a nevet Gorovei formában vették át, ami magyarul azt jelenti, hogy Gorovból való.”³⁰

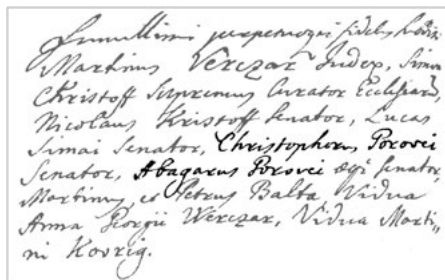
Kristóf ágán (lásd az 1761. évi oklevelet) a Gorovei, vagy Gorovej névalak hagyományozódott. Csak 1886-ban kapta meg a már említett ebesfalvi *Gorovej János* azt a császári leiratot, mely engedélyezte számára a gáttajai Gorove (j nélkül) névalak használatát (11. kép). Ezután a család többi tagja is egyre gyakrabban használta a rövidebb névváltozatot. Íme néhány bizonyíték arra, hogy 1886-ig a

11. kép – A családnév változtatást jóváhagyó császári leirat

j-s változat is használatban volt: Kristóf unokájának, Jakabnak az ebesfalvi sírkövén Gorovei (8. kép) alak található. Egyik fiát Gergely-Kristófot (1808-1881) egy 1832-ben kelt oklevél *Gregorius Gorovej-ként*³¹ említi, a másik fiát, Lajost (1816-1884), pedig „*nobilis Ludovicus Gorovei*”-ként.³² Nővérük, Katalin nevét (Katica, 1807/1810-1877), aki a békési *Kiss Antalhoz*³³ ment feleségül, fiának keresztnevélbe (Békés, 1835. dec. 20.) *Catharina Gorovei*-nek írták be.³⁴ Magát *Gorovej Jánost* is 1864-ben még *Ioannes Nepomuc Martinus Gorovei-ként*³⁵ anyakönyvezték, és csak 1886 után kezdte el viselni a Gorove nevet. *Gorove László* fia, Kristóf, a jövődi miniszter nagypapjának és a szamosújvári városi tanács tagjának egy 1788. március 26-án kelt dokumentumban *Gorovej Kristófként* szerepel a neve.³⁶ 1791-ben, amikor a szamosújvári és ebesfalvi örményeknek, akik jogaik védelméért az erdélyi országgyűléshez fordultak, *Gorovei Kristóf* és *Novák Theodor* volt a szószólója.³⁷ 1797-ben amikor főbíróvá választották, nevének örmény alakját (*Gorovejjan*) írták a dokumentumba.³⁸

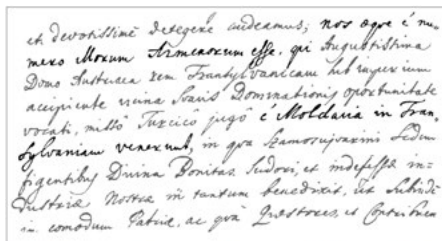
A fentiek alapján felmerül a kérdés: mi volt előbb a Gorovei (Gorovej) alak, melyből később eltűnt az i ~ j; vagy pedig a Gorove alak, melyhez később hozzá tapadt az i ~ j? A kérdés megválaszolásához fel kell lapoznunk az 1760 előtti dokumentumokat is. A *Mária Terézia* által 1758. április 17-én a szamosújvári (Armenopolis) örményeknek kiadott oklevélben a család két városi tanácsosa (senatores) az

12.a kép – Az 1759. évi okmány aláírói

alábbi két néven szerepelt: *Christophorus Gorovej* és *Abagarus Gorovej*.³⁹ Mindketten 1758–1761 között⁴⁰ töltötték be a tanácsosi funkciót. Nevük ugyanebben az alakban (*Abagarus Gorovej* senator és *Christophorus Gorovej* senator, 12a. kép) megtalálható még abban a petícióban is, melyet 1759-ben tíz szamosújvári örmény polgár intézett a bécsi udvarhoz, azzal a céllal, hogy megsürgesse a számukra esedékes nemesítő oklevelek kiadását.⁴¹ A fentiekből logikusan következik, hogy Abagarus Gorovej nem lehetett más, mint a későbbi Gorove László.⁴²

Ezekből a dokumentumokból arra a kérdésre is választ kaphatunk, hogy az erdélyi és magyarországi Goroveiek valóban Mold-

12. b kép – Az 1759. évi okmány részlete arról, hogy az aláírók Moldvából jöttek.

vából vándoroltak-e be? Általánosan elfogadott az a nézet, hogy a szamosújvári örmények Moldvából érkeztek.⁴³ Ezt bizonyítja az alábbi kijelentés, mely a már említett tíz szamosújvári örmény polgár által aláírt petícióban található:

nos aequae e numero illorum Armenorum esse, qui Augustissima Domo Austriaca rem Transylvanicam sub imperium accipiente vicina Svis Dominacionis oportunitate vocati, misso Turcico jugo e Moldavia in Transylvaniam venerunt. (12b. kép)

Befejezés a következő számban!

Lábjegyzetek

²⁴ Ezt a magyarázatot az ismert román nyelvész Hariton Tiktin (1850–1936) adta nagyapámnak egy 1899. április 13-án írt levelezőlapon (a Gorovei család archívumában).

²⁵ Erre lásd Iorgu Iordan (1888–1986) szócikkét: *Dicționar al numelor de familie românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 229.

²⁶ Kristóf Szongott, *Genealogia familiilor armene din Transilvania...*, cit. p. 119.

²⁷ *Ibidem*, p. 40–41.

²⁸ *Ibidem*, p. 119.

²⁹ *Ibidem*, p. 89. (a Dsokébin, Djokábin családnál).

³⁰ Nicolae Gazdovits, *Istoria armenilor din Transilvania (de la începuturi până la 1900)*, Editura „Ararat”, București, 1996, p. 390. A szerző azt is felveti (szintén megalapozatlanul), hogy a család egyik ága felvette az Akoncz nevet, mivel az akoncz szó az örményben a gorov szóval rokonértelmű.

³¹ *Calendarium novum et vetus ad annum bissextilem MDCCCXXXII [...] in usum M. Principatus Transsilvaniae et Partium Adnexarum...*, Typis Lycei Regis, Claudiopoli, p. 147.

³² Itt szeretném megköszönni Ovidiu Demetrescunak (Bukarest), az erzsébetvárosi Gorove János

leszármazottjának, hogy ezeket az információkat a rendelkezésemre bocsájtotta. János az 1832-ben említett Gergely-Kristóf (*Gregorius Gorovei*) fia volt.

³³ Kiss Antal (1801–1877): „Az erzsébetvárosi születésű Gorove Katalinnal (1807 k. – 1877) kötött házasságot; fiuk, József (*1835)”. (Héjja Juliana Erika, *Békés vármegye archontológiája és prozopográfiája 1715–1848*, Gyula, 2009, p. 336.)

³⁴ „Hungary, Catholic Church Records, 1636-1895,” Database, *FamilySearch* (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:XKB5-CFQ> : accessed 19 June 2015), Catharina Gorovei in entry for Carolus Joannes Josephus Kiss, 20 Dec 1835, Baptism; citing Gyula, Békés, Hungary, Tolna Megyei Levéltár, Budapest (National Archives, Budapest); FHL microfilm 639,535. Katalin 1808-ban született és 1877. ápr. 7-én halt meg Békésben. A trees.ancestry.com.au internetes oldalon szerepel Gorove Lisa (*Lisa Family Tree*), valamint Gorove Anna is. A *familysearch* oldalon található **Gorovei Jakob** (Jacobus) **Gorovei**, aki Czinker Josephát vette feleségül. Gyereketük **Gorovei János Jakabot** 1865. január 3-án keresztelték Debrecenben: „Hungary, Catholic Church Records, 1636-1895,” Database, *FamilySearch* (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:XZG8-N9S> : accessed 19 June 2015), Johannes Jacobus Gorovei, 03 Jan 1865, Baptism; citing Debrecen, Hajdu, Hungary, Tolna Megyei Levéltár, Budapest (National Archives, Budapest); FHL microfilm 639,499.

³⁵ Az adat Ovidiu Demetrescutól (Bukarest) származik.

³⁶ Dr. Kapronczay Károly, *Adatok a magyarörmény orvosok és gyógyszerek történetéhez*, Budaörs, 2002, p. 62.

³⁷ Kovács Bálint, *Armenii în Transilvania (de la stabilirea lor în secolul XVII până în secolul XX)*: <http://gyfl.ro/hu/kiadvanyok-tanulmanyok.html>.

³⁸ Lásd a 12. jegyzet. Gorovian alakban használta a nevet a Cyprus College tanára Nina Gorovian-Zenios is egy 2004-ben a *Cyprus Entrepreneurship Competition* keretében tartott konferencián is. Lásd: <http://www.cs.ucy.ac.cy/cyec/WorkshopProgramme.pdf>. Elképzelhető, hogy egyszerű elírásról van szó, mert más forrásokban a tanárnéve *Gorovaia* alakban fordul elő.

³⁹ *Liber Regius*, LIII, p. 431. A II. József által kiadott 1786. október 9-i oklevélben szerepel *Christophorus Gorove*, *ordinarius orator* (*ibidem*, p. 430). Lásd: <https://archives.hungaricana.hu/en/libriregii/hu> (Királyi Könyvek – 53.279/a).

⁴⁰ Lásd a 12. jegyzet *Abag ~ Abag[ar]* névre vonatkozó tanulmányát.

⁴¹ Arcadie M. Bodale, Claudia Tărnăuceanu, *Două documente din veacul al XVIII-lea de la Finanz- und Hofkammerarchiv din Viena, referitoare la înobilarea armenilor plecați din Moldova la Gherla*, in „Cercetări Istorice”, s.n., XXXIV, 2015, p. 161–168.

⁴² Nem tudom milyen érvek alapján azonosíthatók az *Abagar* és a *Ladislaus* (László) nevek. Szongott szerint az Ábkár az örmény Abagar rövidített alakja. Az Abagar jelentése: vitéz férfi, magnus, törökül aga. Lásd: Szongott, *Genealogia familiilor armene din Transilvania...*, cit., p. 24. Véleményem szerint azonban a név a mezopotámiai V. Abgarus vagy edesszai V. Abgar királyra megy vissza. A romániai örmények között is előfordul ez a név: Apcar Baltazar (1880–1909), festő; vagy Abgar Buiuciu, ügyvéd. Róluk lásd: Bogdan Căuș, *Figuri de armeni din România*, cit., p. 68 și 87.

⁴³ A moldvai örmények kivándorlásáról lásd: Nicolae Gazdovits, *Istoria armenilor din Transilvania (de la începuturi până la 1900)*, cit., p. 77–80; Marius Chelcu, *Cauze ale părăsirii Moldovei de către armeni la sfârșitul secolului XVII*, in *Istorie și societate în spațiul est-carpatic (secolele XIII–XX)*, volum editat de Dumitru Ivănescu și Marius Chelcu, *Omagiul profesorului Alexandru Zub*, Editura „Junimea”, Iași, 2005, p. 73–81; Nagy Kornél, *Az erdélyi örmények katolizációja (1685–1715)*, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, Budapest, 2012.

Gyertyánfyné Kiss Csilla

Hollósy Kornélia szalonja 1.

„Salon csak ott fejlődhetik ki, hol a hódolat tárgyát,
a társaság fő vonzerejét maga a házi nő képezi.”

Az 1850-es évek Pestjének egyik kedvelt társas-összejöveteli helye volt a neves operaénekesnő, Hollósy Kornélia szalonja. Erről a szalonról a legtöbbet Vadnay Károlytól tudunk, aki ifjú íróként gyakran vendégeskedett itt.¹ Érdekes, hogy ez a kedvelt és sokak által sűrűn látogatott szalon nem szerepel a XIX. századi memoárokban! A szalon látogatói közül többen is írtak emlékiratot (*Degré Alajos, Frankenburg Adolf, Egressy Gábor, Jókai Mór, Vachott Sándorné Csapó Mária, Bulyovszky Lilla*), de egy szóval sem – vagy nem ebben az összefüggésben – említik Hollósy Kornéliát!² A levelezésükben szintén csak egy-egy elszórt utalást találunk a szalonról.

A XX. században két szerző – *Barna János* és *Diósszilágyi Sámuel* – is foglalkozott Hollósy Kornéliával, de a szalonra vonatkozóan mindketten *Vadnay Károly* írásaira hagyatkoztak.³ Magam is nagyban támaszkodtam Vadnay Károly visszaemlékezéseire, amelyek közléseit korabeli újságcikkek

és naplórészletek tanúságaival egészítettem ki, amikor a szalon háziasszonyát és vendégeit, valamint az ottani társasélet sajátosságait kísérlem meg bemutatni.

A magyar csalógan

Hollósy Kornélia nem a korban szokványos színésznői-énekesnői pályát futott be a XIX. század első felében. Már a származásával is „kilógott” pályatársnői közül. Apja, *Korbuly Bogdán*, örmény eredetű, gazdag temesi földbirtokos volt, ötezer hold tulajdonosa. 1832-ben kapott nemesiséget, amely kiterjedt fiú- és leányági törvényes leszármazottaira is. A nemességgel együtt családnevüket Hollósyra változtatták. Kornélia édesanyja, a szintén örmény származású *Csausz Mária Magdolna* volt. Házasságukból 11 gyermek született, 5 fiú és 6 lány. Kornélia volt közülük a legfiatalabb. Ő 1827. április 13-án látta meg a napvilágot. Legkisebb gyermeke születésének *Korbuly Bogdán* nem tudott maradéktalanul örülni, ugyanis felesége belehalt a szülésbe. A sokgyermekes özvegyember hamar újránősült, és ismét egy örmény családból származó lányt – *Lászlóffy Rebekát* – vett el feleségül.

Korbuly, azaz ekkor már *Hollósy Bogdán* nagy gondot fordított gyermekei taníttatására. Kornéliát vejéhez, *Szabó Antal* alispánhoz küldte Temesvárra, hogy a fiatal leány magasabb tanulmányokat végezhesen. Az itteni zárdában hamar kitűnt Kornélia zenei tehetsége. Jól zongorázott és magánórákat is vett egy kiöregedett bécsi tenoristától. Ő hívta fel Hollósy Bogdán figyelmét a kislány tehetségére, és azt javasolta, hogy adja leányát művészi pályára. Az apa azonban hallani sem akart erről, hiszen a színpad ekkoriban nem az a hely volt, ahol nemes kisasszonyok kereshették volna boldogulásukat; a XIX. század elején a színésznői „hivatást” sokan erkölcsellennek tartották. Kornélia azonban vágyódott a világot jelentő deszkákra, és amikor középiskolai tanulmányait befejezte, arra kérte apját, engedje külföldi tanulmányútra. Ennek érdekében kikérte anyai örökségét és hozományát, valamint lemondott minden további anyagi igényéről. Hollósy Bogdán végül beleegyezett a külföldi utazásba, s a fiatal lány sógora egyik távoli nőrokonának társaságában indult útnak.

Először Bécsbe, majd Milánóba utaztak, ahol Kornélia két évet töltött, és tanulmányai befejeztével vizsgát tett. A külföldi fellépések után 1846-ban hazalátogatott Temesvárra. Ebben a városban lépett először magyar színpadra, *Bellini: Alvajáró* című operájának jótékony célú előadásában mutatkozott be először a hazai közönségnek. A fiatal művésznő komoly sikert aratott, de Hollósy Bogdán még ekkor sem békélt meg azzal, hogy lánya a színpadi pályát választotta. Kornélia azonban minden lebeszélési kísérlet ellenére kitartott elhatározása mellett, s mivel temesvári játékaról elismeréssel írtak a fővárosi lapok is, Pestre utazott.

A Nemzeti Színházban ebben az időszakban javában dúlt a „dráma-opera”

háború.⁴ A színház vezetősége, tagjai, sőt még a közönség is két pártra szakadt. A dráma-pártiak féltették a magyar nyelven előadott darabokat a „nemzetietlen”, idegen nyelvű operáktól, míg az opera-pártiak arra hivatkoztak, hogy a színház anyagi helyzete miatt előnyös, hogy sok operát játszanak, amelyek színpadra állítása ugyan többbe kerül, mint a prózai műveké, de hosszabb ideig lehet műsoron tartani őket, és a közönség többször is szívesen meghallgatja ugyanazt a zeneművet.

A művészek között leginkább az adott okot az ellenségeskedésre, hogy az énekesek fizetése jóval nagyobb volt, mint a prózai színészeké.⁵ Komoly eltérés volt az énekesnők és a prózai színésznők ruhapénz-juttatásai között is. Schodelnének 1000 forint volt az éves ruhapénze, míg az akkor már vezető színésznőnek számító *Laborfalvi Róza* mindössze 400 forintot vehetett fel évente a pénztárban ezen a jogcímen. (Az 1846-ban frissen a Nemzetihez szerződtetett Hollósy Kornéliának is ennyit ajánl fel az igazgatóság, majd a következő évben 1000 forintra emeli.)

Amikor Hollósy Kornélia Pestre érkezett, a Nemzeti Színház operai társulatának legkedveltebb – és legtehetségesebb – primadonnája *Schodelné Klein Róza* volt. (Ő volt az, aki miatt Déryné végül vidékre szerződött.) *Petrisevich Horváth Lázár*, a *Honderű* című lap főszerkesztője, aki jól ismerte *Csausz Márton* orvosprofesszort, Kornélia nagybátyját, azzal az ötlettel állt elő, hogy a fiatal művésznő mutatkozzon be a pesti publikum előtt is. *Gróf Ráday Gedeon*, a Nemzeti Színház intendantsa kapva kapott az ajánlaton, ugyanis mind Schodelné, mind *De Caux Mimi*, mind pedig *Csillag Róza* operaénekesnők egyszerre jelentettek beteget. Ez azért is kínos volt az igazgatóság számára, mert *Alboni Marietta*, a világhírű olasz alt énekesnő

éppen Pesten vendégszerepelt, s partnerek híján nem lehetett egész operákban felléptetni, hanem csak áriákat énekelhetett. Hollósy Kornélia a nagy Alboni mellett debütált a Nemzeti Színházban 1846. július 23-án, *Donizetti* Lindájának címszerepében.

A fiatal művész nő rendkívüli sikert aratott, és nem sokára Amina szerepét is elnekelhette Bellini *Alvajárók* című operájában. Valószínűleg része volt a sikerben annak is, hogy egy gazdag földbirtokos leányának tapsolhatott a közönség. „*Tetszett sokaknak az is – emlékezett vissza később Vadnay Károly –, hogy egy előkelő úri lány szánta magát a színpadi pályára. Tudták, hogy atyja, Hollósy Bogdán a termékeny Temes vármegyében ötezer hold tulajdonosa, s a megyének tekintélyes embere. A demokrácia friss szele akkor áramlotta át a rendi világot, s az ifjak a*

kor szellemét is üdvözlék abban, hogy egy nagybirtokos nemes úr finom leánya kite-szi magát tapsnak, kritikának. A színházi személyzet pedig örömmel érezte, hogy ez a fiatal lány szerződése (sic!) a társadalom sok előítéletét fogja megcápatani az ő pályájukkal szemben.”⁶

Hollósy Kornélia szerződötetése a színházhoz azonban nem ment simán, s a küzdelmeket a korabeli sajtó is nyomon követte. Végül azután augusztus 26-án gróf *Ráday Gedeon* levélben tudatta *Frankenburg Adolffal*, az *Életképek* főszerkesztőjével, hogy: „*Tudván, hogy mind az egész közönséget, mind magát a tekintetes urat is igen érdekli, sietek tudatni, miszerint Hollósy Kornélia kisasszony tegnapelőtől fogva a Nemzeti Színház szerződött tagja.*”⁷

Folytatás a következő számban!

Lábjegyzetek

¹ Vadnay (Vadnai) Károly két hosszabb elbeszélést, visszaemlékezést is megjelentetett a szalonról: Vadnay Károly: *Elmúlt idők. Emlékezések* (Athenaeum, Budapest, 1886. 123-168. old.), ill. u.ő: Lonovicsné Hollósy Kornélia (in: Vadnay Károly: *Irodalmi emlékek*; Franklin Társulat, Budapest, 1905. 322-336. old.)

² Degre Alajos: *Visszaemlékezéseim* (szerk., jegyz.: Ugrin Aranka; Szépirodalmi Könyvkiadó Budapest, 1983.); Frankenburg Adolf: *Őszinte vallomások* (Pest, 1861.), folytatása: *Emlékiratok* (Pest, 1868.); Jókai Mór: *Emlékeimből I-II. Jókai Mór hátrahagyott művei*. A Jókai Mór ötvenéves írói jubileuma alkalmából közrebocsátott nemzeti díszkiadás kiegészítő sorozata. (Révai Testvérek Irodalmi Intézetének Részvénytársasága, Budapest, 1912.); Vachott Sándorné Csapó Mária: *Rajzok a múltból* (Budapest, 1887-1890.); Egressy Gábor naplója és Bulyovszky Lilla naplófeljegyzései az OSZK Kézirattárában található.

³ *Hollósy Kornélia emlékalbum. Születésének századik évfordulójára kiadja Csanád-Arad-Torontól vármegye közönsége*. Makó, 1927.; az 1857-es emlékalbum hasonmás kiadása; a bevezetőt írta Barna János; Diósszilágyi Sámuel: *Hollósy Kornélia élete és művészete* (Makó, Városi Tanács Művelődési Osztály kiadása, 1984.) A szalonról lásd még: Fábri Anna: „Oh, hát dalolj nekünk” (in: *Műhely*, 1992/2; 20-24. old.)

⁴ bővebben lásd: Kerényi Ferenc: Az operaháború (in: *Színháztudományi Szemle*, 1. sz., 1977. 107-142. old.), ill.: Takáts Sándor: Harc az operaelőadások ellen a régi Nemzeti Színházban. (in: *Budapesti Szemle*, 1931. 1-36. old.)

⁵ A Nemzeti Színház Pénztárfőkönyvei 1845-47 (in: FSZEK, Budapest Gyűjtemény).

⁶ Vadnay Károly: Lonovicsné (i.m.): 322. old.)

⁷ Frankenburg Adolf: *Emlékiratok*: (i.m.); 35. old.)

Szent Nerszesz Snorháli Egész világ láss!

Egész világ láss, nagy fájdalomban részvétellel nézz rám!
Ajkam kimondja, nyelvem bevallja: emészt az önvád.

Vesztemre bűnök tolvaja voltam, sírom megástam,
Saját lelkemet árultam el, mert csapdába csaltam.

Fény voltam egykor, mára csak homály, halál árnyéka.
Képtelen volnék fölmérni vádló vétkeim számát.

Egek és földek! Gyertek siratni nyomorult lelke!
Tengernyi bűnöm én választottam, önként akartam.

Bűnben fetrengok, lerázhatatlan mocsokban ázom.
Baljós fájdalom, véget nem érő, bűzös kór gyötör.

Szent titkoktól is, jótettektől is eltávolodtam,
Faképnél hagytam lelkeim hitelt, világosságát.

Elsüllyesztenek a bűn titkai, megcsalják lelke,
Szakadék fal föl, s bukásom látják nagy kárörömmel.

Hogy álljak talpra, ki önhibámból roskadtam össze?
Bűn tüze éget s a lelkeim üdve elég e lángban.

Korbácsol a bűn, gúnyol, ki látja, s undorral elhagy.
Keserű epe lappang szívemben, lámpám kioltja.

Bűn-ízű halált nyeltem és díszes köntösöm rongy lett.
Lélekben holtan, téveteig ésszel, csak testben élek.

A szenny legyőzött, vadászó halál vermébe hulltam,
Ádáz nyílzápor újabb és újabb sebet üt rajtam.

Vérem besároz, rengeteg kutya s száz fegyver ontja.
Kivettem a bűn hálóját, de lelkeim lett zsákmány.

Gonosz lelkemet szünni nem tudó, szörnyű kín marja,
Adós lettem, a bűn csábított el, annak adózom.

Töreksem banni, parázssá válok, bűn tüze perzsel.
Mesternek hívtak, s züllött félnótás a nevem mára.

Élvezet vágya, féktelen harag marta meg szívem,
Bűn sebeitől sajgó lélekkel, tévován járok.

Zsarnok gazdáim örök rabságba száműztek engem.
Menyegzős hangod méltatlanul hív jószágod, Mester!

Úgy sóvárogta szemem a gonoszt, hogy belefájdult.
belefáradtam mérget keverni mindenki ellen.

Menekülj lelke, fuss a gonosztól, s a jóra szomjazz!
Mindig közel tudd ítélőbírád: haláloed álmát.

Szent Nerszesz Snorháli (Dzovk vára, 1102 – Hromgla, 1173) Író, költő, himnuszköltő, zenész, énekes, politikus, diplomata. A tehetséges Pahlavuni fejedelmi család tagja. Születése idején Hromgla a Kilikiai fejedelemség - halálakor királyság - fővárosa volt. Nagybátyja, *II. Krikor* katolikosz és *Szdephan Maruk* teológiai doktor tanították. Krikor Pahlavuni katolikus püspökké szentelte. Ökumenikus párbeszédet folytatott *Kommenosz Manuel* bizánci császárral és a görög ortodox egyházal. Teológusok és filozófusok ezer kilométeres utat is megtettek, hogy vele vitakozzanak és mint tanítványai tértek vissza. Kortársai fővárosáról csak Glajecinek nevezték. Megvalósította az örmény irodalomban a tökéletes hangsúlyos verselést. Az Ómagyar Mária-siralomban és Halotti beszédben ugyanazt a középkori képző stílust találjuk, mint *Snorháli* művében: a „halálut evék” és „a bűnök ízlelése által.” Az örmény liturgia végleges rendje is nevéhez fűződik. *Siralom Edessza elestén* című nagyszerű eposza egy fontos szíriai keresztény város végnapjait örökíti meg.

Az itt olvasható bűnbánati költeményének sorai az örmény ábécé betűinek sorrendje szerint kezdődnek, de egy soron belül mindhárom ütem erre a kezdőbetűre alliterál. Többen megzenésítették. Tudomásom szerint még fordításban senkinek sem sikerült visszaadni ezt a páratlan szerkesztési bűvészműtávirányt (pedig *Tandori Dezső* látszólag frappáns fordítása még a tartalmat is föloldozta a forma oltárán!). A nagybajtben szokták énekelni.

A szócikket írta, a költeményt fordította dr. Szám László

Várady Mária

Budavári Örmény Nemzetiségi Önkormányzat elnöke

Már a gyermekek is Örmények? Háik és az örmény Nő

A Budavári Örmény Nemzetiségi Önkormányzat a XIII. Örmény Nemzetiségi Napját rendezte meg 2020 március 8-án a Márványmenyasszony Étteremben.

Szép napra, tiszta időre virradtunk 8-án, vasárnap reggel. A Krisztina terem előkészítve mind a kézműves foglalkozásra, mind a FÁNKEVÉS versenyre.

A gyerekek rajzoltak: terveket készítettek egy rézhuzalból és gyöngyökből álló kítűző alkotásához. Egy-egy rajzlapon öt-hat terv is volt. 10-13 óráig elég idő jutott *Zsuzsmó és Pitypang* bohócokkal játszani, énekelni –, kiváló műsorban! Két fiatal művésznő, *Kiss Zsuzsanna* és

Haik Viktória a mesemondás változatos eszközeivel a legszebben „szocializálta”–tanította a kicsiket beszélni, együtt énekelni! Olyan magas fokú színészi alázat szükséges ehhez, amelyben nyoma sincs magamutogatásnak, önteltségnek vagy gőgnek. A Gyermek-felnőttek szerették őket! Hálásan köszönjük, hogy a magyar nyelv ilyen szépen csendül ajkaikon, sokáig cseng majd a kis fülecskében.

Mulatságos verseny a fánkevés. Nem is volt gyerek, aki félreállt volna. *Sasvári-Merza Krisztina* képviselő előkészítette a versenyt. Három színű szalagokon sorakoztak a fánkok. *Erdődy György Súlyom* (nincs tévedés, a Súlyom keresztnév) szerint az örmény zászló színei, piros, kék, narancs-sárga. De tudta ezt *Balla Kerka* is, mert három színű örmény szívet festett. A jó hangulatú fánkevés eredménye: I. *Sinka Sára*, II. *Marosváry Zsombor*, III. *Nagy-Marosváry Lili*.

Felnőtt is indult a versenyen példát mutatva; pillanatok alatt eltűnt a fánk a szalagról, és *Marosváry Zsolt* győzött. Jól esett a finom kakaó ezután!

13 óraker eredményhirdetés következett a hosszú asztalon elhelyezett rajzok, tervek, kítűzők fölött. *Borosnyay Klára* és *Bakó Mária* remekül vezették a foglalkozást. Indokolt vélemények után kialakult a sorrend, melyet alkalmi jegyzőnk *Merza Marcellné Mimi* feljegyzett: I.díj

Nagy-Marosváry Lili, II.díj *Sere Dénes* és *Marosváry Zselyke*, III.díj *Sasvári Alíz*. Dicséretet kapott *Erdődy György Domin* és *Sinka Sára*. Versenyen kívül jól szerepelt *Sinka Dániel*. A program Különdíjasa *Bakó Zoé*, aki mindenből alaposan kivette a részét bátorítva a félénkebbeket.

Nincs gyerek, aki ne érdemelt volna dicséretet ezen a Nemzetiségi napon. Hihetetlen magas intelligenciával, jó logikával, alkalmazkodó képességgel, szép írási érzékkel rendelkezik a legújabb generációnk. Isten adjon minél bővebb gyermekáldást közösségünknek.

„Az a kéz, amely a bölcsőt ringatja, az kormányozza a világot!” tartja az örmény közmondás. Az Örmény Nemzetiségi Nap és a Nemzetközi Nőnap egybeesése jó alkalmat adott identitástudatunk erősítésére, **Háik ősapánkról és az örmény Nőről** szólt a műsor, *Szongott Kristóf*, *Bodurián János* idézetekkel és az *Erdélyi Örmény Szakácskönyvvel* Fűszerezve.

Zsuzsmó és Pitypang bohócok

Az emlékezet romjai alól kaparjuk ki történelmünket. Nagy kárt tett a hagyományörzésben a kommunista diktatúra, amikor származásunkat letagadva kellett élnünk. A szülők így nevelték a gyermekeket: „ha kérlek, ti nem tudtok semmit a családról!” Apropó, a rajzok közt volt egy Anonymus szignóval beadott munka, az örmény szakrális Nefejejcs. Alkotója szerényen vallotta be, hogy övé: *Balla Sarolt Kincső*. A Genocídium szimbóluma örök, ne felejtésük el, hogy örmények vagyunk.

Borosnyay Klára, Sasváriné-Merza Krisztina, Várady Mária és a versenyző gyerekek

A BUDAVÁRI ÖRMÉNY NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT
Szeretettel meghívja Önt, kedves Családját és Barátait

HÁIK és az örmény NŐ

vidám műsor, kulturális és gasztronómiai hagyományőrzésre.
2020. március 8-án, vasárnap

XIII. Örmény Nemzetiségi Nap

10 óraker Sasvári-Merza Krisztina várja a fiatalokat,
Bohócok a fánkevés-versenyben – előadás gyerekeknek
11 óraker Kézműves vásár: Borosnyay Klára
képzőművészeti és rajzverseny (eredményhirdetés 13 óraker)

16 óraker HÁIK és az örmény NŐ

Művészeink: Benedekffy Katalin énekművész,
Haik Viktória, Jeges Krisztina, Várady Mária.
Zongoránál Darvas Ferenc Erkel Ferenc-díjas zeneszerző.
Sztárszandég:
Koltai Róbert Jászai Mari-díjas, Érdemes művész.
Szerkesztette: Várady Mária, ANI-Budavári Örmény Színház

A belépés díjtalan, kérjük, regisztráljon!
Regisztráció: varady.marial@freemall.hu vagy Tel: 458-3068

Helyszín: Márványmenyasszony Étterem (I. kerület, Márvány u. 6.)
Megközelíthető a 18 és 56-os villamos Mikó utcai megállóigéig, vagy a
178-as autóbusz Krisztina téri megállóigéig.

Dr. Issekutz Sarolta elnök-asszony remek könyvei Noé bárkájához hasonlóan mentik át a múltból a legfontosabb kultúr-kincseket. Az örmény nő és a Vendégfogadás dióhéjban szolt a génjeinkben rejlő emberszeretetről, segítőkészségről, összetartásról. Haik Viktória és Jeges Krisztián – Koltai Róbert véleménye szerint – nagyon „helyesek” voltak és minden nő boldogan nyugtázta az elhangzottakat (ilyenek voltak édesanyáink); a férfiak a jellemzést helyeselve, elismerően bólogtattak.

Kedves kötelességünk, hogy a kerületünkben lakott az erzsébetvárosi és perényi báró Lukács Miklós Kossuth díjas karmester, Operaház igazgató születésének 115. évfordulóján felidézzük munkásságát és jellemét. A náci uralom alatt begipszeltette a karját, felkötötte, és nem vezényelt. Így tiltakozott az idegen hatalom ellen, ő, aki Lipcsében és Berlinben végezte a Zeneakadémiát. A Liszt Ferenc Zeneakadémia opera tanszakának tanszékvezetője volt. És ha az opera a művészetek királya, mi a múzsák nevetlen gyermekének, az operettnek képviselőjét hívtuk meg. Kiváló hangú énekes Benedekffy Katalin, aki megnyerő és lehengerlő temperamentummal adta elő az igencsak igényes énekszámokat:

Lehár Messze a nagy erdő-t, majd a Francia királylány dalát Kacsoh Pongrácz János vitézéből, és a Csárdáskirálynőből Szilvia belépőjét. Persze, örömmel tapsoltunk a lábadozó, de mégis gyönyörű képzett hangnak.

Várady Mária és Jeges Krisztián Háromhangúak jelenete nevetésre fakasztott sokakat, mert talán a Férj – Feleség viszonyban akadnak bocsánatos bűnök! Vigyázzunk egymásra!

Ó, igen, varázslatosan szólalt meg Koltai Róbert Jászai Mari-díjas, érdemes művész előadásában a Vigyázz rám című dal. A legismertebb magyar színész: Koltai Róbert megfoghatatlan távoli csillag és életet adó Nap, ha közelében lehetünk. Emberi, nagyon is emberi – a magyarörmény közönség egyetemes szeretetben, elfogadásban hallgatta előadásában Darvas Szilárd A nő teremtése című versét, melynek minden szava elért hozzánk. Igen, így tud valaki verset mondani! – közösen alakul, várjuk következő sorát, élvezzük meglepő rímeit, zenéjét, és a poénokon nevetünk. Negyven év művészi igénye, csiszolása alakította gyémánttá.

A zongoránál Darvas Ferenc Erkel Ferenc-díjas zeneszerző. Alma a Darvas

Váradiné Naszályi Márta

Benedekffy Katalin

Koltai Róbert

Szilárd fáról. Zongoristaként is bravúros attrakcióra képes, kívülről játssza a XX. század összes slágerét minden zenei stílusban. Sok-sok film és színházi előadás zeneszerzője. Image-éhez hozzátartozik a fehér ing és fekete nadrág, soha más. Az ő dala csendült fel elsőként A tanár úrhoz címzett, melyet érzékletes poénnal zárt Koltai Róbert. Tudtam, hogy lesz a Legyen így című Dész László dal. És csakis ilyen szuverén előadásmódban, ahol az ismerős dallam és szöveg úgy születik meg, ahogy egyszeri születésünk megismételhetetlen.

Nagy utazás az életünk... szolt hozzánk Koltai Róbert – és mi mélyen éreztük a vándorlást ANI fővárosból – a Krim félszigeten át Moldváig, aztán Erdélybe. Az utazás minden velejáróját, nagy gondját és apró örömét. A hazaérkezés, a letelepedés örömét és 167 év lankadatlan „honosítási” küzdelmét, hogy „földívé” válhassunk Magyarországon.

Kedveseim! Generációról generációra szállt a feladat, apáról fiúra öröklődött a cél, hogy hazánk lehessen ez a föld. Milyen kincs elődeink küzdelmes élete! Tudnunk kell róla.

Sajnos, ezúttal a hangosítás megzavarta a produkciókat. A technika ördöge miatt

félórás csúszás után, hangosítás nélkül kezdtük el a műsort. Elkezdhettük, mert segített a kiváló közönség, aki pissenés nélkül hallgatta figyelmesen Váradiné Naszályi Márta polgármester-asszony köszöntő szavait. Az Örmény Nemzetiségi Nap Védnöke először vett részt ünnepünkön. Köszönjük megtisztelő jelenlétét és kedves biztató szavait, melyben támogatásáról biztosította a kultúra pártoló örmény közösséget. Köszönjük a Budavári Önkormányzatnak, hogy támogatta XIII. Örmény Nemzetiségi Napunk megrendezését.

Köszönjük a II. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzatnak, Dr. Issekutz Saroltának, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnök-asszonyának és Újbuda Örmény Önkormányzatának, Marosváry István elnöknek a támogatást.

S mint a visszajelzésekből kiderült: „Várady Mária hozta a mindig igényes formáját, És Fekete Mária jelmeztervező gondoskodott az est háziasszonyának szemet gyönyörködtető ruhájáról. Egyöntetű vélemény. Az elnökasszony figyelme a részletekre is kiterjed. Következetes nagy munkával állította össze a műsort. Az eredmény: egy ragyogó délelőtt és este az örmények lelki gazdagodására.”

Boldog vagyok, hogy megtehettem.

plébános bátor kiállásával. Bár besúgókat rendszeresen lehetett látni a közösségben, akiknek írott jelentései is napvilágra kerültek a rendszerváltás utáni időkben. Ez a lakásból lett Isten hajléka adott lehetőséget titokban a szentmisék, egyházi ünnepek, keresztelők, elsőáldozások, agapék – szegényes, de örményes kivitelben –, temetések közös megélésére, a családok találkozására, problémái megbeszélésére, segítésére. Ez a kis örmény katolikus közösség örmény gyökereit az Erdélyben maradt családtagok levélbeni beszámolóival, 1955, a háttár megnyitása után pedig az otthonmaradt családtagok, közösségek meglátogatásával tudta életben tartani. 1994 óta ezen menekült örmények lettek a magyarörmény – örmény kultúra felszítói, akik igényelték, hogy a szülőföld elvesztése után legalább az örmény gyökereket előadások, kulturális műsorok, kiállítások, könyvek, genealógiai kutatások által újra éljék, megismerhessék és bemutathassák. Ugyanakkor megfogalmazódott bennük, hogy felszínre hozhassák és bemutathassák Magyarországon a szülőföld szépségét, az ott maradt templomaikat, temetőiket, építészetüket, műtárgyaikat és hagyományaik sokszínűségét, családi kapcsolataikat, megélve és továbbadva gyermekeiknek a szabad identitásvállalás gazdag eredményeit.

A háború előtti generációk az erdélyi örmény városokban – a régen zárt kolóniákban – megélték az örmény gyökereik sokszínűségét: az örmény katolikus szentmisék az örmény katolikus templomokban, az örmény temetők, a helyi örményességgel, a családdal való állandó kapcsolat kielégítette igényeiket. Az örmény családokra jellemzően a közösségen belüli házasságok segítették a családi vagyonek egyben tartását. Nem felejthető el, hogy kultúránk sokszínűségét, történelmüket

Szongott Kristóf (1854-1907) szamosújvári tanár és armenológus kutatta és feldolgozta számukra az 1897-1907-ig megjelent ARMENIA magyar – örmény havi szemle folyóiratában, valamint *A Magyararhoni örmény családok Genealógiája* (1898), végül az 1901-1903 között megjelent négykötetes *Szamosújvár szabad királyi város Monográfiája* kötetében. E hihetetlen kultúrtörténeti kincstár tette lehetővé a magyarörménység történelméről, múltjáról és akkori jelenéről, a külföldön élő örménység helyzetéről való ismeretek megszerzését az Erdélyben élt magyarörménység számára. *Szongott Kristóf* a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja volt és rendszeresen tájékoztatta az Akadémiát kutatásai eredményeiről, az erdélyi magyarörmények helyzetéről. Művei Erdélyben sok családban megmaradtak, de a tiltások, megtorlások évtizedeiben teljesen elfelejtődtek. Az 1930-as évektől egyre több vegyes-házasság jött

Szongott Kristóf

létre a székelyekkel, amelyekre nem volt jellemző a közösségen belülről történő társ választás tudatossága, mint korábban. Kellott hozzá valaki, aki kutatta Szongott Kristóf hagyatékát és kellett hozzá az EÖGYKE (1997-től *dr. Issekutz Sarolta* elnök), hogy felrálja az örmény katolikus közösségeket (Szamosújvár, Erzsébetváros, Gyergyószentmiklós, Csíkszépvíz) a magyarörmény kulturális örökségük felélesztésére. Ellátta őket és a hazaikat *Szongott Kristóf* műveivel – a könyvtáraknak is juttatott belőle –, hogy segítse az erdélyi örménységet a helyi örmény kulturális örökség bemutatásában, hagyományai újratanulását, megmentésében. Így jöttek létre az EÖGYKE segítségével nemcsak az ismert kolóniákban, Erdélyben a civil szervezetek az örmény katolikus egyházközségek mellett, és megkezdődött a kutatás Erdélyben és Magyarországon is a magyarörmény nemzetiségi kultúra, a gyökerek feltárására.

A nemzetiségi hovatartozás témája a magyarországi örménység körében csak az 1993-ban életbe lépett kisebbségi törvény örmény kisebbség meghatározásával került felszínre, mégpedig a Magyarországra frissen betelepült keleti örmények hatására. A megkülönböztetés miatt ekkor kezdte használni az Erdélyből elszármazott örménység a **magyarörmény** meghatározást, amelyet *Szongott Kristóf* már a 19. sz. utolsó harmadában használt, és kiadványaiban megjelentetett, mégpedig a **Kárpát-medencén túli örményektől** való megkülönböztetés céljából. Ezen szóhasználathoz az Erdélyből elszármazottak hozzátették az **erdélyi** meghatározást is, amely a szülőföldre utal.

1993-ban a LXXVII. törvény létrejöttével a kinyilvánított 13 nemzetiség háza táján megindult az újjáéledés, a zárt kolóniában élő kisebbségek megszervezhet-

ték magukat. A törvény a nemzetiségek meghatározásával és választási feltételei szigorú szabályozásával új helyzet állt elő a hazai örmények számára is, amely lehetővé tette az identitás kinyilvánítását, örmény kisebbségi önkormányzatok létrehozását helyi, megyei és országos szinten, mindezt az alábbi feltételek szerint:

1. § (1) E törvény értelmében nemzetiség minden olyan - Magyarország területén legalább egy évszázada honos - népcsoport, amely az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van, a lakosság többi részétől saját nyelve, kultúrája és hagyományai különböztetik meg, egyben olyan összetartozástudatról tesz bizonyosságot, amely mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult közösségeik érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul.

Az örmény gyökerű közösség sikeres felélesztésének útja és problémái a nemzetiségi önkormányzatiság megalakulásával a rendszerváltás után

Közismert, hogy a magyarörmények már közel 200 éve elhagyták az örmény nyelvet és magyar neveket vettek fel, többnyire neveik magyarításával. Nem volt különleges „örmény” megjelenésük. Szerencsére a kutatók azért ismerték e nemzetiséget, az akkori becslések 10-15 ezerre becsülték létszámát. Sokakat meglepett, hogy az örményeket felvették a legális nemzetiségek közé. Különösen azért, mert Örményország távol van, nincs közvetlen határ és nincs nyelvi utánpótlás. Csak hát hol is vannak az örmények, akik csak titokban merték eddig megvallani örménységüket? Itt szeretnénk rátérni a címben szereplő „magyarörmény értékmegtartás”-hez. A feladat fordított, nem egy

jól működő közösséget kell összefogni, értékeit megmenteni, hanem egy saját identitását titokban tartó közösséget kell felébreszteni. Fel kell rázni, hogy kellő identitástudata legyen, hogy meg tudja magát védeni azok támadása elől, akik az örmény önazonosságát támadják. Találkoztunk olyan erdélyi örménnyel, aki azt mondta, „nem vallom magamat örménynek, mert mit szól a szomszéd, akinek eddig azt mondtam, hogy én székely magyar vagyok”. Közismert, hogy a Kárpát-medencében igen kevert nemzetiségek és népek élnek. Erdélyben, akkor még homogénnek, zártnak nevezhető örmény diaszpórák szomszédságában magyarok, székelyek, szászok, románok stb. éltek. Az is érthető, hogy e szomszédságok következtében később sok vegyesházasság keletkezett. A magyarörmények között a leggyakoribb az örmény-székely vegyesházasság. Van persze olyan örményünk is, aki 80%-ban szász és csak 20 százalékban rendelkezik örmény őssökkel és mégis a választása az örményre esett, amikor be kellett vallani nemzetiségét. Sokan jelentkeznek az Egyesületnél, hogy sejtik az örmény gyökereket, de a családban nem beszéltek erről, már nincs kit megkérdezni. A feladat nem a felszínen jól működő közösség értékeinek megmentése, hanem az önmaga örmény identitását titokban tartó közösség megtalálása volt. A feladatot nehezítette, hogy felnőtt a II. Világháború utáni tiltó időszakban egy generáció, amely a saját örmény identitásával, értékeivel még nem találkozott. Számukra elsődleges feladatunk a találkozás megteremtése, az örmény kultúra megszeretése, majd annak az érzésnek elsajátítása, hogy legyen büszke ősei dicső történelmére, múltjára és hagyományaira. A feladatot *Kali Kinga* kultúrantropológusunk „rearmenizálásnak” nevezi.

Riportrészlet dr. Issekutz Sarolta ügyvéd (Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke) 2000-es évek elején adott interjújából

Gyermekkoromban már tudtam, hogy fele-fele arányban örmény és székely származásúak vagyunk. Otthon szüleink így neveltek bennünket. Sokat mesélt apám az örménységéről, az Ararátról, 10 éves koromban elsősorban elutazhattunk Erdélybe az örmény kolóniákat is megismerni, örmény tárgyú könyveket is olvastam. Nagyon büszke is voltam rá, hogy örmény vagyok, sokáig „a kis örmény” voltam az iskolában, akit meg lehetett kérdezni, ha valamit nem tudtak eldönteni, például még az ügyvédi munkaközösségben is.

1970-ben egyéni turistaként sikerült két hetet Örményországban eltöltenem, ahol kutattam a gyökereim után. Itt találkoztam *Avanesian Alexszel* először.

Talán 1994 elején váratlanul megjelent lakásomon *Avanesian Alex* és *Diramerján Onnig* azzal a kéréssel, hogy az életbelépett új törvény alapján vállalljam el az örmény kisebbségi önkormányzatok megalakításához szükséges történelmi magyarörmény választók felkutatását, kampány megszervezését, a szükséges dokumentumok elkészítését, a hivatalos szervekkel való kapcsolatépítést és képviseletet stb., miután csak a történelmi magyarörmények jogosultak önkormányzatokat létrehozni.

A kérés meglepett, ügyvédi elfoglaltságom miatt hosszabb gondolkodási időt kértem. Végül elvállaltam a felkérést a megfogalmazott kampányfelhívással, hogy a hazai magyar anyanyelvű történelmi örménység és az újonnan betelepült örmény nyelvűek közösen hozzák létre az örmény önkormányzatokat minden szinten, a közös örmény kultúra bemutatása céljából.

Hónapokon keresztül telefonkönyvekből gyűjtöttem ki az örmény vezetékneveket (*Szongott Kristóf* könyve alapján), hogy minél több magyarörmény gyökerű szavazhasson örmény önkormányzatainkra. Nagyon sikeres volt az indulás. A beindult önkormányzatokat felkészítettem a működésre. Az országos testület elnöke *Avanesian Alex* lett, az alelnökséget jogászként én vállaltam el a törvényesség biztosításáért.

Amikor azt a megbízatást kaptam, hogy állítsam talpra az örmény közösséget, még magam sem tudtam mekkora ez a munka. Az általam ismert és „titokban” működő örmény közösségeken kívül magam sem tudtam kik is a még élő örmények, hol vannak, vállalják-e örménységüket. A szerény egyházi névsoron kívül az egyetlen támpontom az örmény nevek sajátossága volt. Tudtam, hogy a beilleszkedés miatt az örmények „magyarították” neveiket. Szerencsére a gyakori örmény névmagyarításokat már a XIX. század végén *Szongott Kristóf* könyvben rendszerezte. E könyvre alapozva a telefonkönyv alapján kezdtem el hívogatni az örménynek vélt személyeket. Képzelmük el magukról, valaki felhívja és megkerdeszgeti finoman, hogy örmény-e? Sokan megörültek annak, hogy újra szerveződik az örmény közösség, mások semmit nem tudtak az örmény gyökereikről. Óvatosan rákérdeztem, vannak-e erdélyi vagy Erdélyből származó felmenői, hogy is hívják a nagyszülőket. Nagyon sok kellemes és kellemetlen tapasztalatom volt. De szívós munkával valami elindult, gyűltek a nevek és címek. Természetes, hogy e módszerrel nem lehet több ezer embert elérni, de túljutottunk az első választáson, az ahhoz szükséges létszám összejött. Az örmény szavazatok meghaladták a sokkal nagyobb nemzetiségek szavazatait is. A

megalakuló kisebbségi önkormányzatok működésére a közmédia odafigyelt, igen sok rendezvényünkről tájékoztatott, így a potenciálisan elért örmények köre megtöbbszöröződött, széles körben ismerté váltak az örmények.

A következő probléma, az örmény aktivitás felélesztése volt. Jól működtek a klubok, nagyon érdekes előadások hangzottak el örmény történelemről, örmény vallásról, híres örményekről, örmény filmeket mutattunk be, képkiallításokon népszerűsítettük Örményországot, az erdélyi örmény városokat stb. Sajnálattal tapasztaltam, hogy bár ezen előadásokat, rendezvényeket sokan látogatták, azonban a befogadás szinte olyan volt, mint egy TIT előadásé. Érdekesnek és szépnek tartották, de sokan az érintettek közül még mindig távolságból szemlélték az örmény közösséget. Ekkor mondta egyik alapító tagunk, aki maga is sok előadást tartott, hogy nem ad egy évet és az „örménykedés kifűjt”. Az érdeklődést nem lehet tartósan fenntartani. Elfogytak az előadás témák, bemutattunk már mindent, nem tudunk újítani.

Befelyezés a következő számban!

dr. Issekutz Sarolta

Fekete István

Az ima

Az ima nálam nagyon régen kezdődött. Szinte emlékeim legelején. Ülök az ágyban és egy pár száraz, öreg kéz összefogja az enyéimet.

– Mondd, kisfiam...

És én mondtam utána az imát. Az ágy puhasága simogatott, az est zsongított, az álom a szemem körül járt és én mondtam az imát, és gyöngye gyermeki képzeletemmel felemeltem lelkem az Istenhez.

Később – a diákévek kamaszos rohanásában – az ima a templomot jelentette, ahol elcsitulnak a zűrzavaros vágyak, lassúra vált a lépés, tompán koppantak a szentelt kövek és az oltár előtt lobogó örökmécs mindig megmelegített, ha kinyújtottam feléje didergő kezemet. Ekkor már nem könyvből imádkoztam és nem is a régi kis imádságokat mondtam. A kivilágosodó értelem szavakat keresett, melyek újak, szépek voltak és csak az én örömeimet, bánatomat, kérésemet vitték az Örökkévaló elé.

Aztán jött az előbbi világégés és mindig mélyen megrendített az imára zendült kürtök rivalgása s a térdre hullt harctérre induló századok halálos csendje, ahol szinte érezni lehetett az elhagyott otthonok felé szálló gondolatokat, aggodást, szeretetet, igazi imát, ami hangtalanul szárnyalt a halál felé induló férfiak lelkéből.

Ó, milyen kicsik és mégis mennyire férfiak voltak ezek a katonák, akik káromkodva ébredtek, káromkodva feküdtek és csak itt döbbentek rá, hogy az igazi kiállás hitben, vérben, fájdalomban, betegségben – és imádságban akár ezrek előtt a nyílt terek porában: az egyetlen és valódi férfiasság.

Aztán jött a zuhanás Trianon halálos völgyébe. Jött a megalázás, a szégyen, az elesettség, szegénység, járvány és jöttek az imák. Az egész nemzet megtanult imádkozni és nem szégyellték már a férfiak sem

– egy-egy „szóra” – befordulni a templomba. Ezek a férfiak többnyire megjárták a harctereket és megtanulták, hogy egyetlen félelem örökös csak – nem halálfélelem, hanem az istenfélelem. És ahogy az imádság felé fordult a nemzet, úgy emelkedtünk ki a halálraítéltség posványából.

Amilyen csendesek lettünk, olyan hangos volt körülöttünk a győztesek páholya, és amilyen fennhéjázók voltak ők, olyan alázatosak lettünk mi, mert akkor éreztük már, hogy az alázatosságnál nincsen nagyobb a világon. És elhallgatott körülöttünk az erőszak süvöltése, mert halkán szólni kezdtek a kassai harangok és meghallhatták az egész világon, amikor a dombban a magyarok Te Deum-ot imádkoztak. Nagy, szent pillanatokban mindig az ima volt velünk, mellettünk, értünk. Nagy örömeinkben, nagy sírásokban, csendben és viharokban: ima, ima. És most mégis mind több helyen hallom, olvasom, hogy valaki imádják a lencsefőzeléket, imádják a karórát, imádják a kirándulást és a táncot. Préda lett ez a szó, melyet magyar paraszttól sohasem hallott senki, és elkopott lassan, mint a kocsmaküszöb.

Mindenki „imád” mindent. A lovát, a szeretőjét, a nyakkendőjét... megszenteltelítve egy szót, az emberi lélek néma himnuszát, tisztaság, a kérés, a vigasz, a félelem, az istenkeresés egyetlen, utolsó felkiáltását, amikor már nincs semmi, de semmi segítség, mentsvár, csak az ima.

Ne imádj hát mindent, édes Magyarom, ne szórd lelked aranyát, nyelved szépségét a rombolás díszai elé, ne imádj semmit, csak az Istent, mert nem tudod, milyen idők jönnek és nincs az a vihar, mely elpusztíthatna, ha veled van az imádság és veled van az Isten.

Felavatták Ady Endre egész alakos szobrát Zilahon

„Aki vagyok, az négy zilahi esztendő által vagyok”

Felavatták Ady Endre egész alakos szobrát Zilah központjában ez év január 26-án. A Bíró Lajos mátészalkai szobrászművész által megkomponált Ady egy padon ül a karfára könyökölve, és egykori iskoláját nézi.

A ma embere Ady nyelvét beszéli, költészetét ma is maradéktalanul értjük, nem kell lábjegyzet hozzá - mondta ünnepi beszédében Kelemen Hunor RMDSZ-elnök. Úgy vélte: mindezek mellett Ady Endre azért is megérdemli, hogy egész alakos szobra legyen Zilahon, mert az elsők között ismerte fel Erdély jelentőségét és különlegességét a magyar történelemben. Akkor foglalta össze annak lényegét, amikor a transzilvanizmus huszadik századi újra fogalmazása még nem történt meg. Így szerinte a szoboravatással az erdélyi gondolat egyik szülőatyja előtt is tiszteleg az utókor.

A Wesselényi-szobor is megújul. Ady Endre egész alakos szobra a zilahi városházával és az egykori Wesselényi Református Kollégiummal szemközt egy kis parkban, a *Fadrusz János* által készített *Wesselényi Miklós*-szobor közelében kapott helyet. A szobor a Magyar Kormány és a Communitas Alapítvány finanszírozásával valósult meg.

(Ady Endre 1892-től volt a zilahi református kollégium diákja, ahol 1896 júniusában jelesre érettségizett. Itt írta első verseit is. Egykori iskolája visszaszolgáltatásáért közel két évtizede pereskedik a református egyház, októberben a Kolozsvári Táblabíróság elrendelte a per előlrol kezdését.)

(Forrás: *Krónika.online*)

(U.i.: Zilahon most vitatják a szobor felállításának törvényességét. Talán le kéne bontani?)

Megjelent az *Átalvető* 2020 márciusi számában

Az Ady szobor ünnepélyes átadása. Fotó: MTI

Dside Jenő

Nagycsütörtök

Nem volt csatlakozás. Hat óra késést jeleztek és a fulltag sötétben hat órát üldögéltem a koczárdi váróteremben, nagycsütörtökön.

Testem törött volt és nehéz a lelkem, mint ki sötétben titkos útnak indult, végzetes földön csillagok szavára, sors elől szökve, mégis szembe sorssal s finom ideggel érzi messziről nyomán lopódzó ellenségeit. Az ablakon túl mozdonyok zörögtek, a sűrű füst, mint roppant denevérszárny, legyintett arcul. Tompa borzalom fogott el, mély állati félelem.

Körülnéztem: szerettem volna néhány szót váltani jó, meghitt emberekkel, de nyirkos éj volt és hideg sötét volt, Péter aludt, János aludt, Jakab aludt, Máté aludt és mind aludtak... Kövér csöppek indultak homlokomról s végigcsurogtak gyűrött arcomon.

Vidám percek

- Képzeld, három év együtt járás után Béla végre beszélt a házasságról.

- Tényleg, és mit mondott?

- Hogy a feleségét Beának hívják és van három gyerekük.

András gazda egy szép, hároméves pejlóra alkuszik a lóvásáron. Miután jól megnézte, megfuttatta a paripát, megkérdi az eladótól:

- Osztán jámbor-e?

- Hogy jámbor-e? A múlt vasárnap is erőszakkal tartottam vissza, mert szekerestül, mindenestül be akart menni a templomba!

Missziós prédikál az alkohol káros hatásairól az összegyűlt falusiaknak.

- Higgyétek el, testvéreim, sohasem lesz boldog az az ország, ahol pálinkát árulnak! Erre a legközelebb álló, nagy bajuszú polgár helyeslően bólint:

- Mán az igaz! Bárcsak ingyen osztogatnák.

XII. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat rendezvénye

2020. március 3-án, a XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat rendezésében, Horváth Zoltán György előadása hangzott el *Székely, örmény és szász műemlékek Gyergyószentmiklóstól Csíkon át Brassóig* címmel.

A közönség érdeklődve hallgatja az előadást

Hegedüs Annamária elnök és Horváth Zoltán György előadó

TARTALOM

Örmény triszagion 2. – dr. Sasvári László	1
A legkülönösebb Húsvét – Fabók Dávid	2
Örmény farsang	4
Fővárosi Örmény Klub 2020 február – Balogh Jenő	5
Vesztetgár Karantinban – Kátainé Szilvay Ingrid	6
Kiállításmegnyitó – dr. Issekutz Ákos	7
Moldvai örmények Erdélyben, Magyarországon és a nagyvilágban 2. – Ștefan S. Gorovei	10
Hollósy Kornélia szalonja 1. – Gyertyánfyné Kiss Csilla	14
Egész világ láss! – Szent Nerszesz Snorháli	17
Már a gyermekek is Örmények? Háik és az örmény Nő – Várady Mária	18
Magyarörmény értékmentés 1. – dr. Issekutz Sarolta	22
Az ima – Fekete István	28
Felavatták Ady Endre egész alakos szobrát Zilahon	29
Nagycsütörtök – Dside Jenő	30
Vidám percek	30
XII. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat rendezvénye	30

1%

Kedves Barátaink!

Az elmúlt évben Egyesületünk az Önök felajánlásai révén **198.316 Ft** támogatáshoz jutott. Ez az összeg hozzájárult működésünk biztosításához. Kérjük ebben az évben se feledkezzenek meg rólunk, adóbevalláskor az 1%-os rendelkező lapon **támogatottként** nevezzék meg az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet** és írják be adószámunkat: **18085590-1-41**.

Az egyházakat támogató 1% felajánlásakor pedig kérjük, hogy a **Magyar Katolikus Egyházat** támogassák, melynek technikai száma **0011**.

Kérjük tájékoztassanak másokat is tevékenységünkről és a támogatás ezen lehetőségéről!

Köszönjük.

A XIII. Örmény Nemzetiségi Nap fánkező versenyének lelkes versenyzői

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacím: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel./Fax:** 06(1) 201-1011

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY
TÁMOGATÁSÁVAL

Nyilvántartási szám: CE/13136-3/2017

Főszerkesztő: Fabók Dávid

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta - Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel./Fax: (1) 201-1011

Tördelés: www.artisthus.hu

Nyomda: Pharma Press Nyomdaipari Kft.